

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "aşır" md.; *Müsned*, IV, 234; Ebü Yüsf, *el-Harâc*, s. 145-146; Yahyâ b. Âdem, *Kitâbü'l-Harâc* (nşr. Ahmed Muhammed Şâkir), Kahire 1384, s. 168-169; Ebü Ubeyd, *el-Emuâl*, s. 469-481; Serahsî, *el-Mebsût*, I, 199 vd.; a.mlf., *Şerhu's-Siyer'l-kebir* (nşr. Abdülaziz Ahmed), Kahire 1971-72, V, 2133-2136, 2139-2157; İbn Âbidin, *Reddül-muhtâr*, II, 308-318; Yüsf el-Kardâvî, *Fıkhü'z-zekât*, Beyrut 1389/1969, II, 1089-1105; Mustafa Fayda, "Hz. Ömer ve Ticaret Malları Vergisi veya Uşûr", *A'İFD*, XXV (1982), s. 169-178; a.e., XXVI (1983), s. 327-334.

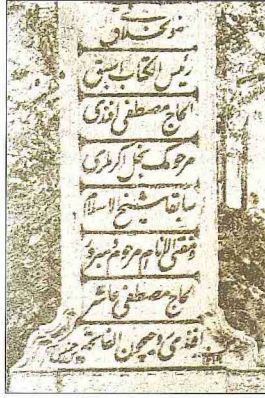
MEHMET ERKAL

ÂŞİR EFENDİ

Reiszâde Mustafa Âşir Efendi
(1729-1804)

**Kurduğu kütüphane ile meşhur olan
Osmanlı şeyhülislâmı.**

5 Ağustos 1729'da doğdu. Reisülkütâb Mustafa Efendi'nin oğludur. Tahsilini devrin tanınmış âlimlerinin yanında tamamladıktan sonra 1744 yılında ruûs* imtihanını kazanarak çeşitli yerlerde müderrislik yaptı. Daha sonra kadılik mesleğine geçti; 1768'de Yenışehr-i Fenar (Larissa), 1777'de Bursa, 1781'de Mekke, 1786'da İstanbul kadıliklarında bulundu. Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerinin önce pâye*lerini aldı, ardından bilfiil 1788'de Anadolu, 1789'da da Rume- li kazaskeri oldu. Ancak bir süre sonra azledildi. Şeyhülislâm Hamîdizâde Mustafa Efendi zamanında herhangi bir sebep gösterilmeksizin Kastamonu'da ikamete mecbur edildi. Hamîdizâde'nin şeyhülislâmlıktan ayrılması üzerine 1791'de tekrar İstanbul'a döndü. 1793'te ikinci defa Rumeli kazaskerliğine getirildi. Bu görevde bir yıl kadar kaldı, 30 Ağustos 1798'de şeyhülislâm oldu. III. Selim, Âşir Efendi'ye hitaben çıkardığı hatt-ı hüma-yunda (Cevdet, VII, 303-304), kendisinden önce şeyhülislâm olan Dürrizâde Ârif Efendi'nin görevini ihmal etmesi yüzünden azledildiğini, duyduğu güven sebebiyle bu görevi kendisine verdiğini belirtiyor ve ilmiye mesleğinde bir süreden beri görülen bozukluğu gidermek için çalışmasını istiyordu. Bundan dolayı onun şeyhülislâmlığı döneminde bu yolda bazı çalışmalar yapılmıştır. 11 Temmuz 1800'de şeyhülislâmlıktan azledildikten sonra Bursa'ya gönderildiyse de kısa zaman sonra tekrar İstanbul'a döndü; 29 Kasım 1804'te vefat etti. Cenazesi önce Eminönü civarındaki Bahçekapı'da kendi adıyla anılan kütüphanenin

Âşir Efendi'nin Pirî Mehmed Paşa Dergâhı hazîresine nakledilen mezar taşı - Fındıkzâde / İstanbul

hazîresine defnedilmiş, daha sonra Mol- la Gürânî Mezarlığı'na nakledilmiştir.

Bilgisi, dürüstlüğü, hayır ve hasenata düşkünlüğü ile takdir edilen Âşir Efendi aynı zamanda iyi bir hattattı. Bahçekapı'da bugün kendi adıyla anılan cad- dede bulunan konağının bahçesinde bir kütüphane ve dârülkurrâ kurmuş, bu- raya görevliler tayin ederek bazı gelir- ler tahsis etmiştir. Ayrıca Kastamonu'da bulunduğu sırada orada da hayır eser- leri yaptırmıştır. Günümüzde Süleyma- niye Kütüphanesi'nin bir bölümünü olu- şuran kütüphanesinde bizzat kendisinin istinsah ettiği bazı yazmalar da bulun- maktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Devhatü'l-meşâiuh, s. 166-177; *Cevdet*, *Târîh*, VII, 286, 303-304; *Sicill-i Osmânî*, III, 281; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 560-561; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 500-503; Uzunçarşılı, *İlmiye Teş- kilâtı*, s. 260; *İst.A*, II, 1152-1153.

MEHMET İPŞİRLİ

ÂŞİR EFENDİ KÜTÜPHANESİ

**İstanbul Bahçekapı'da
XVIII. yüzyılda kurulan
vakıf kütüphanesi.**

I. Mahmud devri reisülkütâblarından Mustafa Efendi, düzenlediği Cemâziye- lâhir 1154 (Ağustos 1741) ve Safer 1160 (Şubat 1747) tarihli vakfiyeleriyle bütün kitaplarını vakfetmiş, ancak Bahçekapı semtinde inşa ettirmeyi planladığı kütüphaneyi yaptıramadan 1749 yılında ölmüştür. Mustafa Efendi yaptırmayı düşündüğü bu kütüphanenin iki dersîâm, bir şeyhülkurrâ ve iki hâfızıkütübden oluş- şan kadrosunu da kurmuş ve bunları geçici olarak Vâlide ve Mahmud Paşa camilerinde görevlendirmiştir.

Mustafa Efendi'nin oğlu III. Selim dev- ri şeyhülislâmlarından Mustafa Âşir Efen-

di babasının bu arzusunu yerine getir- mek için belirtilen yerde bir kütüphane binası yaptırmış ve düzenlediği Şevval 1214 (Mart 1800) tarihli vakfiyesiyle de kendi adıyla anılan kütüphaneyi kurmuş- tur. Âşir Efendi vakfiyesinde daha önce babasının kütüphane personeliyle ilgili olarak koyduğu esasları aynen muhafaza etmiş, ancak kendi sağladığı gelirle hâfızıkütüblerin ücretlerini arttırma ve onlara yardımcı olacak iki mülâzım tayin etme gibi birkaç değişiklik yapmıştır.

Başlangıçta Reisülkütâb Mustafa Efendi'nin vakfettiği 1237 kitapla kuru- lan Âşir Efendi Kütüphanesi koleksiyon- u daha sonraları Mustafa Âşir Efendi, oğlu Rumeli kazaskeri Hafid Efendi, Ka- sîdecizâde Süleyman Sırrı Efendi ve Âşir- refendizâde Mehmed Bahâeddin Efen- di'nin yaptıkları kitap bağışlarıyla olduk- ça zenginleşmiştir.

Öğretim yanında hatim duası ve mev- lid gibi bazı dinî faaliyetlerin de yapıldığı Âşir Efendi Kütüphanesi haftada beş gün açık bulunmaktaydı. Tatil günleri ise devrin diğer bazı kütüphanelerinde olduğu gibi salı ve cuma idi.

Âşir Efendi Kütüphanesi 1914 yılında Evkaf Nezâreti tarafından Sultan Selim'- de kurulan kütüphaneye, 1918 yılında da buradan Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Bu kütüphaneye ait kitaplar halen Süleymaniye Kütüphanesi bünyesinde bulunan Âşir Efendi ve Reî- sülkütâb Mustafa Efendi koleksiyonlan- rında bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Reisülkütâb Mustafa Efendi'nin h. 1154 ve h. 1160 tarihli vakfiyeleri, VGMA nr. 736, s. 201-208; nr. 738, s. 137-146; Âşir Efendi'nin h. 1214 tarihli vakfiyesi, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 473; Hafid Efendi'nin h. 1220 tarihli vakfiyesi, Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 486; Âşir Efendizâde Mehmed Bahâeddin Efen- di'nin h. 1250 tarihli vakfiyesi, Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 487; İsmail E. Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II: Kuruluştan Tanzima- ta Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*, Anka- ra 1988, s. 92-93, 120-121, 129, 144, 148, 182, 239, 244-245.

İSMAİL E. ERÜNSAL

□ MİMARİ. İlk yapılışında kütüphanenin yanındaki büyük bir han onun gelirini sağlıyor ve arkadaki küçük hazîre- de Âşir Efendi ile oğlu Hafid Efendi ve diğer aile mensuplarının kabirleri bulunuyordu.

Âşir Efendi ve Sultanhamam cadde- lerinin birleştiği köşede bulunan kütüp- hane, taş konsollar üzerine oturan gü-